

Världens rikaste land

Fyra tillväxtreformer som tar oss dit

Abstract

Sverige har under en tid haft lägst tillväxt i EU. Det innebär att vårt land kommer att falla bort från listan av rikaste länder att leva i om några år och att vi och våra barn kommer att vara relativt fattigare. I denna rapport har representanter från landets frihetliga partiers ungdomsförbund tillsammans kommit överens om visionen för svensk näringslivspolitik, problemen som står i vägen och fyra reformer som kan ta oss närmare visionen. Reformerna syftar till att få det offentliga att ta ett steg bak och lämna utrymme för människor.

Douglas Thor
förbundsordförande MUF

Emelie Nyman
1:e vice
förbundsordförande CUF

Elin Hjelmestam
1:e vice
förbundsordförande LUF

Stefan Sarmes
förbundsordförande KDU

Sammanfattning

Sverige har under en tid haft lägst tillväxt i EU. Det innebär att vårt land kommer att falla bort från listan av rikaste länder att leva i om några år och att vi och våra barn kommer att vara relativt fattigare.

Den frihetliga högern levererar dock ingen riktig tillväxtpolitik. När tillväxtreformer väl levereras är det i form av statliga medel till infrastruktur och forskning. Det är viktiga investeringar, men långsiktig tillväxt genereras främst av fria människor och företag som tillåts innovera på fria marknader utan statlig konkurrens eller hinder i form av krångliga regler och skatter.

I denna rapport har representanter från landets frihetliga partiers ungdomsförbund tillsammans kommit överens om visionen för näringslivspolitik, problemen som står i vägen och fyra reformer som kan ta oss närmare visionen. Med våra reformer syftar vi till att få det offentliga att ta ett steg bak och lämna utrymme för människor.

I rapporten har vi valt att avgränsa uppdraget till att fokusera just på ekonomisk tillväxt utan direkt hänseende till synergieffekterna för exempelvis klimatet eller välfärden.

- **Bort med ingenjörsskatten.** Högern har länge haft skattesänkningar för låga och medelhöga inkomster som trumfkort i den ekonomiska politiken. Det är bra för att skapa nya jobb, men det gör inte så stor skillnad för tillväxten. Tillväxt genereras av att ingenjörer, entreprenörer och andra högproduktiva yrkesgrupper arbetar mer och uppfinner nya sätt att skapa mer från mindre. För att gynna dem krävs skattesänkningar för höga inkomster, där det viktigaste är att vi tar bort den statliga inkomstskatten.
- **Förbjud kommunala bolag.** Att kommuner förskjuter verksamhet till kommunala bolag leder till ingrepp i näringslivet, högre grad av korrupktion och mindre möjligheter till demokratiskt ansvarsutkrävande. Kommunal verksamhet ska gå att ansvarsutkräva i lokala val och politiken ska inte vara inne och leka näringsliv. Därför föreslår vi att kommuner förbjuds från att bolagisera sin verksamhet.
- **Lägg ner industripolitiken.** Efter pandemin har Sverige och EU återväckt en aktiv industripolitik av stora ekonomiska proportioner. Högerregeringen har fortsatt på den inslagna vägen och tillåter tiotals miljarder gå i bidrag och kreditgarantier direkt mot enskilda företag. Det gör företagen sämre, snedvrider konkurrensen och premierar bidragskapitalism. Vi vill förbjuda staten att göra direkta ingrepp i näringslivet och gynna enskilda aktörer. Det finansiella ramverket bör även begränsa möjligheten till att ge stora kreditgarantier.
- **Släpp hyrorna fria.** Ett av de största hindren för svensk tillväxt är vår sönderreglerade hyresmarknad. Värst är det pristak som bruksvärdesystemet innebär. Det skapar ett stort underskott på hyreslägenheter och gör att många unga inte kan få en bostad samt att många arbetare, både svenska och utländska, inte kan flytta smidigt till städer där jobben finns. Därför vill vi avskaffa hyresregleringen och släppa hyrorna fria.

Världens rikaste land

Fyra tillväxtreformer som tar oss dit

Vision

Sverige ska vara världens rikaste land. I en värld som präglas av globalisering, teknologiska framsteg och demografiska förändringar är det avgörande att politiken ser ekonomisk tillväxt som en av landets viktigaste prioriteringar.

Tillväxt är inte bara kvantitativ, i form av ökad BNP eller produktivitet, utan innebär faktiska förbättringar i levnadsstandard, välfärd och klimat. Bakom siffrorna bor hundratusentals människor som får se sina barn växa upp med ett bättre liv än de själva.

Visionen för tillväxtpolitiken är att skapa ett samhälle där människor och företag ska ha utrymme att växa och förverkliga både idéer och drömmar.

Problembeskrivning

Det finns mycket som hindrar tillväxten i Sverige. Det genomgående politiska problemet är dock att frihetliga partier är fast i ett paradigm där den mesta tillväxtpolitik som ska drivas är den där offentlig intervention ska möjliggöra tillväxt.

Det är inget fel på statliga investeringar i infrastruktur som elnät, vägar, järnvägar eller flyg. Det är inte heller fel med stora investeringar i forskning och utveckling via framstående universitet och forskningsinstitut. Både offentliga investeringar i infrastruktur och forskning ger möjlighet till tillväxt - men skapar ingen tillväxt i sig. Det som faktiskt driver tillväxten är fria människor och fria företag.

Inför val pratar partier svepande om regelförenklingar och företagande som möjliggör tillväxt men väl vid makten är reformerna frånvarande. Ofta begravs de i någon form av kommission. Under mandatperioden 2006-2010 delegerades tillväxtfrågan till ett Globaliseringsråd. Rådets rekommendationer blev aldrig verklighet men återfanns i Alliansens valmanifest inför valet 2010. Manifestet kan dock läsas som ett avvisande av behovet av rådets slutsatser. Bland annat finns meningar som: *"Vår samlade bedömning är att det inte finns ekonomiskt utrymme att sänka... tillväxtskadliga skatter under nästa mandatperiod."* I stället fortsatte temat av fluffiga löften om att *"fortsätta regelförenklingsarbetet"* och *"förstärka innovationsinsatserna"*.

Anledningen till de uteblivna tillväxtreformerna är politiskstrategisk. Tillväxthämmande skatter och regler är oftast riktade mot höginkomsttagare. Att minska på dem har därför en fördelningspolitisk slagsida där högern framstår som att de gynnar rika framför låg- och medelinkomsttagare. I rädslan för att det ska framstå som att rika görs rikare bevaras alltså politik som gör alla fattigare.

Precis som det skrevs i manifestet lämnades inget reformutrymme för tillväxtpolitiken under Alliansens andra mandatperiod. År 2012 tillsattes en Framtidskommission med ungefär samma uppdrag som Globaliseringsrådet. Även de landade till slut i ungefär samma slutsatser. När Tidöregeringen tog makten 2022 tog det inte lång tid att upprepa förfarandet. Tillväxtfrågorna hänsköts snabbt till Produktivitetskommissionen, som i sina hittills delgivna betänkanden konstaterat vad tidigare rapporter och kommissioner redan gjort: skatter för högproduktiva jobb behöver sänkas, befolkningens kompetens behöver höjas, bostadsmarknaden behöver avregleras och utrymme behöver ges för företagande.

Frågan är när någon högerregering ska göra slag i saken. När vi analyserar de största problemen för tillväxten kommer allt tillbaka till detta, att våra partier är fast i ett S-etablerat paradigme där tillväxtpolitik främst består av offentlig intervention. Ska Sverige få tillväxt måste våra partier våga driva tillväxtreformer där det offentliga tar ett steg tillbaka och lämnar utrymme för innovativa och entreprenöriella människor att växa.

Reformer

Bort med ingenjörsskatten

Arbetslinjen kallades Alliansens stora projekt med målet att få ut så stor del som möjligt av den arbetsföra befolkningen i arbete. Metoden var sänkta bidrag och sänkta skatter för låga och medelstora inkomster. Sverige 2024 behöver en större tonvikt på skattereformer som premierar tillväxt.

De åtta åren vid regeringsmakten resulterade i många nödvändiga reformer. Idag är verkligheten dock en annan. Sänkta skatter på låga inkomster är bra för att få in fler i arbete. Det är dock inte ett effektivt sätt att skapa tillväxt. Tillväxt skapas när entreprenörer och ingenjörer genom innovation lyckas utveckla affärsmodeller och produkter som skapar mer värde med mindre. Nya arbetssätt och ny teknik premieras inte särskilt mycket av att fler får ett första jobb. Snarare behövs politik för att gynna företagare och högproduktiva jobb.

Sverige har ett generöst studiesystem som ger många möjlighet att studera. En högtbildad befolkning borde vara en indikator på att ett land har mycket innovation och hög tillväxt, men i Sverige gäller detta tyvärr inte. OECD gör återkommande undersökningar på hur lönsamt det är att utbilda sig. Där framgår tydligt att Sverige är och under lång tid har varit det land där utbildning lönar sig allra sämst.¹ Detta är främst på grund av våra höga skatter på höga löner.

Den statliga inkomstskatten är en straffskatt på högre utbildning och slit som håller tillbaka människor och svensk tillväxt. En jämförbar skatt med den statliga inkomstskatten var värnsskatten som 2019 avskaffades i enlighet med januariavtalet. Reformen var en konsekvens av kompromisser mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Liberalerna och Centerpartiet. Möjligheterna för en borgerlig regering att komma överens i en liknande fråga borde vara stora.

När värnsskatten togs bort var Magdalena Andersson (S) finansminister. Då konstaterade hennes eget departement att reformen inte ledde till minskade statliga intäkter.² Våren 2024 utredde även Svenskt Näringsliv effekterna av den avskaffade värnsskatten och kom fram till att den är dubbelt självfinansierad.³ Den statliga inkomstskatten är en straffskatt på slit och innovation, som håller människor och svensk tillväxt tillbaka. Ett avskaffande skulle efter bara några år med sannolika skäl vara självfinansierande.

Människor som bidrar med idéer och hårt arbete kommer att behövas för att få igång den svenska tillväxten. Därför föreslår gruppen att vi ska:

- slopa den statliga inkomstskatten

1 OECD (2024)

2 Finansdepartementet (2019)

3 Carlgren (2024)

Förbjud kommunala bolag

Kommunala aktiebolag har blivit en vanlig form för lokalpolitiker att organisera delar av den kommunala verksamheten. Medan dessa bolag kan verka som ett effektivt sätt att driva verksamhet, finns det starka argument för att ifrågasätta den kommunala bolagiseringen.

De kommunala bolagen snedvrider konkurrensen på marknaden eftersom kommunala bolag inte behöver vara lönsamma för att fortleva. I en rapport från 2022 konstaterar Konkurrensverket att förekomsten av kommunala gym leder till färre privata gym i kommunen samtidigt som det inte löser ett marknadsmisslyckande.⁴ I samma rapport hävdar Konkurrensverket även att den kommunala gym-verksamheten verkar ha större samband med antal badhus och politiskt styre i kommunen, snarare än förutsättningar för att bedriva privata gym. Problematiken med kommunal konkurrens finns i flera branscher och påverkar betydligt fler företag än de privata gym-verksamheterna.⁵

Kommunala bolag riskerar även att undergräva den lokala demokratin genom sin blotta existens. När offentliga tjänster drivs som aktiebolag flyttas beslutsfattandet från de folkvalda politikerna till bolagens styrelser. Styrelseledamöter som även hade uppdrag i kommunfullmäktige ansåg i större utsträckning att de var partirepresentanter än styrelseledamöter, jämfört med de som endast var ledamöter i en kommunal bolagsstyrelse. Denna dualitet i lojalitet riskerar att styrelserna fattar sämre beslut, jämfört med privata bolag som måste överleva på marknaden utan skattepengar som reservplan.⁶

En ytterligare problematik med kommunala aktiebolag är att risken för korrupcion ökar. Med stigande korrupcion ökar även transaktionskostnader vilket i sin tur skadar tillväxten. I kommuner med många kommunala bolag verkar upplevelsen av korrupcion vara högre än i kommuner med färre kommunala bolag. Muthärvan i Göteborg 2010 är ett exempel på där samtliga kommunstyrelseledamöter också hade minst ett uppdrag i något av Göteborgs stads dåvarande 130 olika bolag. I slutsatserna efter härvan kritiserades den omfattande bolagiseringen.⁷

Den kommunala bolagiseringen har tydliga negativa konsekvenser för såväl näringsliv som lokaldemokrati. Med flera exempel på skadlig konkurrens och korrupcion finns det därför goda skäl att agera mot de kommunala bolagen. Därför föreslår gruppen att vi ska:

- förbjuda kommunala aktiebolag.

4 Konkurrensverket (2022)

5 Grén mfl. (2023)

6 Bergh & Erlingsson (2022)

7 Genborg (2023)

Lägg ner industripolitiken

Efter att den aktiva industripolitiken länge legat död så väckte de socialdemokratiskt ledda regeringarna 2014 till 2022 återigen liv i den. År 2015 kom Klimatklivet och 2018 Industriklivet, som båda syftar till att ge bidrag till företag som säger att de ska utveckla ett sätt att ställa om. Även från EU kommer flera bidrag med samma syfte. Bidragen kommer från många håll och är svåra att sammanställa, men en beräkning uppskattar att den totala summan av bidrag som det offentliga ger till företag i Sverige är ungefär 50 miljarder.⁸

På det tillkommer också flera miljarder i statliga kreditgarantier, ett upplägg där skattebetalarna står för företagets risker men där vinsten är privat, och där kostnaderna placeras utanför budgeten och därmed kringgår det finanspolitiska ramverket. Två myndigheter som arbetar enligt detta upplägg är Riksgälden och Exportkreditnämnden (EKN). År 2021 fick Riksgälden i uppdrag att börja ställa ut stora kreditgarantier mot näringslivet. År 2024 är ramen för hur stora åtaganden som får göras 80 miljarder.⁹ EKN ökar nu för första gången i modern tid sina garantiåtaganden utan en ekonomisk kris som orsak.¹⁰

Den empiriska forskningen kring aktiv industripolitik är tydlig i sina resultat, företagen som mottar bidrag eller krediter kan varken på kort eller lång sikt visa på bättre omsättning eller resultat. Ser man till företag i avfolkningsregioner är effekten av företagsstöd till och med sämre omsättning och resultat. Däremot betalar företag som får ekonomiskt stöd i snitt högre löner.¹¹ De kostar alltså mer utan att få mer gjort. Ett vanligt fenomen är att företagare som vill göra enkla vinster söker sig till dessa bidrag och krediter för att kunna plocka hem riskfria pengar på skattebetalarnas bekostnad, så kallad bidragskapitalism.¹²

Trots att forskningen är tydlig i sitt motstånd dras politiker till denna typ av politik av populistiska skäl. En sådan logik känns igen från andra ekonomiskpolitiska områden. Inom penningpolitiken finns en tendens hos politiker att trycka mer pengar i fel tider. Med anledning av det har de flesta utvecklade ekonomier gett ansvaret för penningpolitiken till en centralbank med armlängds avstånd från politiken. Med likande resonemang har riksdagens partier en pensionsgrupp för att bakbinda politikerna i pensionspolitiken, samt ett finanspolitiskt ramverk för att bakbinda politikerna i finanspolitiken.

Vi menar att politikerna även borde bakbinds när det kommer till den aktiva industripolitiken. Därför föreslår gruppen att vi ska utöka det finanspolitiska ramverket med:

- ett lås för politiken att ge bidrag och till enskilda näringsidkare och
- ett krav på att kreditgarantiernas hela belopp ska täckas för inom budgetramarna.

8 Sandström (2022)

9 Riksgälden (2024)

10 Thor (2024)

11 Gustafsson mfl. (2019)

12 Ibid.

Släpp hyrorna fria

Hysesregleringen är ett problem för svensk ekonomi. Bostadsbristen till följd av hysesregleringen har gjort att antalet hyreslägenheter minskat i större städer vilket hindrat effektiv användning av beståndet. Den begränsar företags rekryteringsförmåga och påverkar därigenom den svenska tillväxten negativt. Om människor inte med relativ enkelhet kan få tillgång till bostad blir jobbomöjligheter mindre attraktiva och matchningen på arbetsmarknaden kan försämrast. I längden innebär bristen på bostäder att företag kan gå miste om tillväxtpotential. Till detta kan den begränsade tillgången till bostäder också påverka viljan att etablera företag i en stad där det råder bostadsbrist.

Det gynnar ekonomin, samhället och individen att medborgare såväl som arbetskraftsinvandrare med en enkelhet kan flytta till, och inom, Sverige. Att förändra de skadliga regleringarna som finns och göra det billigare att bygga är därför inte bara viktigt utan också nödvändigt. Hemmet är en fundamental förutsättning för tillväxten. Utan någonstans att bo spelar det liten roll hur bra skattepolitik regeringen bedriver eller hur många avregleringar på andra områden som görs. Människor behöver fortfarande någonstans att bo. Om företag inte kan rekrytera för att bostadsmarknaden är ineffektiv, eller inte vågar etablera sig i Sverige av samma anledning, då går samhället miste om tillväxt.

Förslag om fria hyror på nyproduktion finns redan och presenterades i den statliga utredningen *Fri hyressättning vid nyproduktion*.¹³ Det finns idag stöd för detta i riksdagen och det hade varit en välkommen reform. Men för att stimulera bostadsbyggande och skapa den flexibiliteten som behövs på bostadsmarknaden behöver hysesregleringen avskaffas helt, med andra ord fri hyressättning på hela bostadsbeståndet och inte endast nyproduktion. Övergången till en sådan avreglering behöver inte ske över en natt utan kan med fördel ske med hjälp av olika övergångsperioder.

Men hysesregleringen står inte som ensam ansvarig för bostadsbristen utan kommer med åren behöva kompletteras med andra förändringar för att tillfredsställa bostadsbyggandet. Ett sådant exempel är de onödigt många byggreglerna som dikterar planlösning, parkering, buller och ljusinsläpp. Kraven tenderar att driva upp kostnaderna och minska utbudet vilket först och främst påverkar de mindre välbeställda. Ett annat exempel är det kommunala planmonopolet som ger kommunen makt att bestämma över vilken mark som ska få byggas på, när, med vad och hur. Att liberalisera bostadsmarknaden genom att avskaffa hysesregleringen är ett stort steg i rätt riktning.

För att få i gång den svenska tillväxten behöver vi en mer flexibel bostadsmarknad så att människor kan flytta till jobben. Därför föreslår gruppen att vi ska:

- avskaffa hysesregleringen

Källor

Berg, Andreas & Erlingsson, Gissur Ó. (2022). Kommunala bolag: Fler nackdelar än fördelar? SNS Analys.

Carlgren, Fredrik (2024). Skattebaseffekter av värnskattens avskaffande. Svensk Näringsliv.

Finansdepartementet (2019). Avskaffad övre skiktgräns för statlig inkomstskatt (s.k. värnsskatt). Fi2019/02421/S1.

Genborg, Kenny (2023). Dubbla lojaliteter vanligt för Göteborgs politiker. Göteborgs-Posten.

Grén, Göran; Koskinen, Stefan; Lundin, Stefan & Östbom, Fredrik (2023). Osund kommunal konkurrens. Svenskt Näringsliv.

Gustafsson, Anders; Tingvall, Patrik & Halvarsson, Daniel (2019). Subsidy Entrepreneurs: an Inquiry into Firms Seeking Public Grants. Journal of Industri, Competition and Trade.

Konkurrensverket (2022). Konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet på gymmarknaden.

OECD (2024). Education at a Glance 2024.

Riksgälden (2024). Kreditgarantier för gröna investeringar. (Finnes: <https://www.riksgalden.se/sv/var-verksamhet/garantier-och-lan/grona-kreditgarantier/>)

Sandström, Christian (2022). Den industripolitiska återvändsgränden 2.0 – Det statliga riskkapitalet ett växande svart hål. Skattebetalarnas förening.

SOU 2021:50. Fri hyressättning vid nyproduktion.

Thor, Douglas (2024). Så fick Sverige tillbaka den aktiva industripolitiken. Smedjan.

Reformgrupperna

Sverige och världen är i akut behov av en liberalism som står på frihetliga värderingar och en gedigen reformagenda. Därför tillsätter **Fores** i samarbete med **Liberal Debatt** tre reformgrupper bestående av några av de främsta liberala framtidsnamnen i Sverige.

Tillsammans över parti- och blockgränserna ska nu en liberal berättelse för vår tid och framtid mejslas fram, med grunden i reformer på områdena:
Näringsliv, Velfärd och EU.

Reformgrupperna består av:

Reformgrupp Näringsliv

Douglas Thor, förbundsordförande MUF

Emelie Nyman, 1:e vice förbundsordförande CUF

Elin Hjelmestam, 1:e vice förbundsordförande LUF

Stefan Sarmes, förbundsordförande KDU

Reformgrupp Velfärd

Rasmus Elfström, förbundsordförande Centerstudenter

Elsa Weiss, förbundsstyrelseledamot MUF

Carl Sträng, ordförande LUF Uppsala

Reformgrupp EU

Markus Barnevik Olsson, riksstyrelseledamot Gröna Studenter

Smail Habul, ordförande Malmö MUF

Ida Wallinder, förbundsstyrelseledamot Centerstudenter

Alex Nilsson, EU- och utrikespolitisk talesperson LUF

Grupperna kommer producera varsitt policypaper på respektive område.
Lanseringarna sker löpande under 2024.

Leder projektet gör **Viktor Karlsson**, projektledare Fores,
Tove Hovemyr, samhällspolitisk expert Fores,
och **Matilda Molander**, chefredaktör på Liberal Debatt.